

УДК 94 (477.83.86)

ББК 63.3 (4 Укр.) 52

Лілія Шологон

**КЛАСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ З ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РУХУ
УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ 1848–1914 РР.**

У статті зроблено спробу класифікації джерел з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст. Враховуючи специфіку джерельної бази цього періоду, авторка акцентувала увагу як на архівні, так і опубліковані матеріали. Серед останніх проаналізовано нормативні документи, статистику, джерела особового характеру, наукові праці, публіцистику, періодичні видання.

Ключові слова: джерела, національно-культурний рух, класифікація, Галичина.

Щоб охопити все розмаїття, все багатство джерельної бази з історії національно-культурного руху українців Галичини впродовж другої половини XIX – початку XX ст., диференціювати, опрацювати й осмислити її, необхідно здійснити класифікацію історичних джерел цього періоду. На думку, дослідника Я.Калакури, це винятково важлива і відповідальна процедура теоретико-методологічного і логічного характеру, один з дослідницьких методів, що має велике значення як для виявлення, вивчення і використання джерел, так і для організації наступної пізнавальної діяльності історика, опанування джерельною інформацією [1, с.91].

Метою статті є класифікація джерельної бази з історії національно-культурного руху українців Галичини 1848–1914 рр.

Обрана проблематика не залишилася поза увагою дослідників. Їй присвячені праці теоретико-методологічного характеру О.Богданишиної [1], М.Варшавчика [7], Я.Калакури [14] та інших науковців. Цікавими для нас стали дослідження В.Великочого [2], С.Макарчука [19], І.Михальського [22], де автори розробили власні класифікаційні схеми джерел з української історії другої половини XIX – 20-30-х рр. XX ст.

Сучасне джерелознавство розглядає класифікацію джерел як поділ всієї їх маси на групи за певною суттєвою спільною ознакою, характерною для кожної групи. Неабияке значення класифікації зумовлюється тим, що вона дає можливість утворювати групи споріднених джерел за спільними ознаками і відповідно добирати до них оптимальні методи використання і дослідження.

В існуючій науковій літературі з джерелознавства простежуються різні підходи до класифікації джерел. В останній час українські науковці все більше уваги приділяють ідеям тих західноєвропейських вчених, які висунули нові концепції щодо групування історичних джерел. Популярною в українській та російській історіографії стала класифікація німецького вченого Е.Бернгейма викладена в праці “Вступ до історичної науки” (1899 р.), який поділяв джерела на історичні залишки (стали безпосередніми свідками епохи й створювалися з метою їх використання у повсякденному житті, тобто були предметом службової або приватної діяльності людей) та історичну традицію (оповідні або наративні джерела, що містять опосередковану інформацію про події, що досліджуються, на основі вражень їх авторів від цих подій, до яких вони, як правило, прямого відношення не мали) [1, с.77]. Проте звернення до цієї класифікаційної схеми потребує обережності, як зазначив вчений М.Варшавчик, адже одне й те саме джерело щодо одних подій може виступати як оповідне, щодо інших – як їхні залишки.

Більш прийнятним в контексті дослідження нашої проблематики є групування джерел за їх походженням і авторством, при цьому враховується специфіка створення джерела та форма передачі інформації. Згідно такої класифікації документи з історії національно-культурного руху українців Галичини зазначеного часового проміжку

умовно можна розділити на чотири такі групи: джерела офіційного походження, матеріали громадських організацій і політичних партій, документи особового походження, публіцистику. До першої належать законодавство, службове листування, загальнодержавна та крайова статистика тощо, де в кожному окремому випадку відома державна структура, що була причетна до створення важливого для нас джерела. До другої – відносяться статuti товариств, програми політичних партій, звітна документація та інші матеріали, що відклалися в процесі їхньої діяльності. До третьої групи, вважаємо, що належать автобіографії, листи, спогади, щоденники, наукові праці, де автори використовуючи різні форми і методи подачі інформації, зробили спробу зафіксувати певні події з історії українського національно-культурного руху Галичини другої половини XIX – початку XX ст. Четверту групу, на наш погляд, складають періодичні видання і публіцистичні праці окремих авторів. Творцями перших двох груп джерел були учасники подій або особи причетні до них. Інші дві групи репрезентують джерела, автори яких виклали своє бачення подій на основі, переважно, вторинної інформації [14, с.103]. Проте, вважаємо, що така схема, є дещо загальною, поверховою і не дозволить забезпечити диференційований підхід до кожної із перелічених груп джерел, щоб вибрати відповідні методи і прийоми їх опрацювання, виявити найбільш характерні повторювальні ознаки, встановити закономірності їх утворення.

Важко не погодитися з сучасним дослідником Я.Калакурою, який звернув увагу на те, що історик повинен уникати спрощених підходів до класифікації, коли за основу беруться другорядні ознаки джерел, часом суто зовнішнього характеру і звідси їх поділ на рукописні і друковані, архівні і бібліотечні, що вказує лише на місце зберігання джерела, його зовнішній вигляд і не може істотно вплинути на глибину дослідження [14, с.92]. Однак враховуючи особливості роботи із неопублікованими джерелами, величезний пласт різнопланових документів з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст., що зберігаються в архівних установах та рукописних відділах бібліотек, ми класифікували їх на дві великі групи: документи офіційного характеру та джерела особового походження. Окрім цього серед документів першої групи ми виокремили п'ять підгруп: 1) документи органів державної влади; 2) матеріали вищих органів церковної влади; 3) джерела, що розкривають діяльність органів управління освітою в Галичині; 4) матеріали, що відклалися в процесі діяльності українських позапартійних об'єднань, політичних партій та громадських організацій; 5) документація навчальних закладів різного рівня.

Як правило, для досліджень суто джерелознавчого характеру дослідники застосовують інший підхід до класифікації джерел, виходячи зі спорідненості внутрішніх ознак джерел. Його називають видовим, а під видом розуміють сукупність історичних джерел близьких за змістом або походженням. Проте найбільше визнання, на сьогоднішній день, здобули комплексні або комбіновані схеми класифікації історичних джерел, запропоновані дослідниками М.Варшавчиком, М.Ковальським, де зроблено акцент на мету, спрямованість, призначення творінь людини, що відклалися як історичні джерела [14, с. 90]. Тому, враховуючи мету та завдання нашого дослідження, вважаємо найбільш доцільною для аналізу опублікованих джерел з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст. використати таку умовну схему їх класифікації:

1. Загальнодержавне та крайове законодавство.
2. Програми політичних партій і статuti громадських організацій.
3. Загальнодержавна та крайова статистика.
4. Звіти про діяльність громадських організацій та навчальних закладів.
5. Джерела особового характеру.
6. Наукові дослідження.
7. Публіцистичні праці.
8. Періодичні видання.

Кожна з названих груп більш чи менш об'ємна і різноманітна за своїм складом, та в цілому складається з однорідних документів. Тому керуючись вищенаведеними принципами, можна провести всередині кожної з них додаткову внутрішню класифікацію, необхідну для аналізу зазначених груп джерел.

Таким чином, основою наукового вивчення документів з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст. є аналіз і узагальнення відповідних груп джерел різноманітних за характером створення, змістом і притаманними їм особливостями [2, с.38].

Першу групу джерел складає загальнодержавне та крайове законодавство. Умовно в ній можна виділити дві підгрупи. До першої належать норми австрійської конституції, що регламентували національно-культурний розвиток народів Австро-Угорщини; законодавство про вищу, середню та початкову освіту в державі, підготовку вчителів народних шкіл у вчительських семінаріях, права, обов'язки й соціальний статус педагогів навчальних закладів різного рівня, діяльність громадських об'єднань та інші питання, що в тій чи іншій мірі стосувалися українського національно-культурного руху, прийняте австрійським парламентом; розпорядження міністерства освіти і віросповідань про створення Крайової шкільної ради, повітових і місцевих шкільних рад в Галичині та інші, в яких розтлумачували вже існуючі або запроваджували нові правила вступу до вчительських семінарій, класичних та реальних гімназій, університетів, встановлювалися нові розміри оплати за навчання й ряд інших питань; статuti та навчальні плани згаданих освітніх закладів, затверджені міністерством. Серед документів згаданої підгрупи особливе значення для дослідження обраної теми мав загальнодержавний шкільний закон від 14 травня 1867 р. [35] та законодавство про об'єднання та збори від 15 листопада 1867 р. [9]. Перший – важливий з тієї точки зору, що запроваджував обов'язкову та безоплатну початкову освіту, яка формально стала доступною для всіх українських дітей шкільного віку в краї, інший – заклав досить просту, зрозумілу та прозору процедуру необхідну для створення та діяльності політичної партії або товариства. Громадські об'єднання Галичини були чи не єдиними організаціями, окрім україномовних навчальних закладів, які плідно працювали задля активізації національно-культурного руху українців краю впродовж досліджуваного періоду.

Іншу підгрупу цієї групи джерел становить крайове законодавство, прийняте галицьким сеймом. Воно, як правило, розроблялося на основі вже існуючих загальнодержавних законів і мало на меті акцентувати увагу на особливостях застосування тих чи інших його норм в краї, розтлумачити ті питання, які в ньому не були деталізовані. Серед документів цієї підгрупи особливе значення для дослідження обраної теми мають закони про урядову мову в Галичині від 9 квітня 1907 р., про правовий статус учителів початкових та про заснування, утримання і відвідування державних початкових Галичини [28, 29]. Якщо перший остаточно закріпив польську мову як офіційну у органах державної влади і місцевого самоврядування, то два інших розтлумачили ряд важливих питань, що стосувалися створення сільських початкових шкіл у краї, заробітної платні педагогів, їх соціального захисту тощо.

Програми політичних партій і статuti громадських організацій складають другу групу джерел важливих для дослідження українського національно-культурного руху в Галичині у другій половині XIX – початку XX ст. Умовно їх також можна розділити на дві підгрупи. До першої належать програми Русько-української радикальної партії, Української соціал-демократичної партії, Соціал-демократичної робітничої партії Австрії до складу якої входили й українські соціал-демократи, Української національно-демократичної партії, Християнсько-суспільного союзу, Руської народної партії та інших. Безперечно, аналізуючи партійні програми, ми звертали увагу лише на ті їх постулати і накреслені на перспективу плани партійних осередків, які стосувалися різних питань національно-культурного характеру, зокрема, мови, освіти, права на розвиток власної національної культури. Другу підгрупу складають статuti українських наукових, просвітніх, педагогічних, мистецьких, студентських, жіночих та січових товариств. В них

не лише зазначалася мета, завдання та засоби діяльності того чи іншого громадського об'єднання, але й повністю окреслювалися всі організаційні аспекти їхньої праці. Затвердження у органах державної влади нових партійних програм чи статутів товариств, на зміну попереднім, свідчило, в першу чергу, про вдосконалення ідейних та організаційних засад їх діяльності. Проте, аналізуючи програмні документи громадських об'єднань, необхідно мати на увазі, що в них, як правило, накреслювалися плани на майбутнє, часто бажане видавалося за дійсне.

Наступна – третя група джерел з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. представлена загальнодержавною та крайовою (або галицькою) статистикою. Як і в двох попередніх, в ній можна виокремити дві підгрупи. До першої належать загальнодержавні статистичні документи – відомості про переписи населення, які в Австро-Угорщині проводилися приблизно через кожні десять років. Критичний аналіз офіційної статистики вченими та громадськими діячами в наукових дослідженнях, публіцистичних працях, зокрема, С.Дністрянського, В.Охримовича, І.Франка та інших [33]. Другу підгрупу складають статистичні збірники Галицького крайового статистичного бюро, в яких, на основі опрацьованого матеріалу із загальнодержавних статистичних відомостей, звітів Крайової шкільної ради, власних підрахунків, інформація про кількість народних шкіл, учительських семінарій, класичних і реальних гімназій в Галичині та учнів, що у навчалися початкових, середніх й вищих навчальних закладах держави, товариств, періодичних видань [34] тощо. Сюди ж варто віднести єпархіальні і світські шематизми, які з 1869 р. видавало Галицьке намісництво, де, серед іншого, чимало кількісних даних, що стосувалися різних аспектів національно-культурного руху краю, щорічні звіти Крайової шкільної ради про стан освіти в Галичині. До цієї підгрупи також належать наукові розвідки дослідників, де на основі глибокого опрацювання статистичних матеріалів, зроблено спробу дати відповідь на запитання: чи змогли українці Галичини в повній мірі скористатися національно-культурними правами, які гарантував їм основний закон держави. Серед них варто виокремити дослідження С.Барана “З поля національної статистики галицьких середніх шкіл”, “Конфесійні і національні переміни в галицьких середніх школах в рр. 1896–1908”, В.Охримовича “З поля національної статистики Галичини” [24]. Аналізуючи документи цієї групи джерел, перш за все офіційну статистику, необхідно враховувати недосконалу методіку визначення національного складу населення Галичини, що використовували на той час державні установи.

Неабияке значення для дослідження обраної проблематики мають звіти про діяльність громадських організацій та навчальних закладів, які складають четверту групу джерел, які, на нашу думку, також мають статистичний характер. В ній можна виокремити такі дві підгрупи. До першої належать звіти про діяльність просвітніх, наукових, педагогічних, жіночих, мистецьких, студентських та інших товариств, що публікувалися як окремими брошурами, так і на сторінках періодичних видань Галичини. В них чимало інформації цифрового характеру, що стосувалися кількості членів тієї чи іншої громадської організації, філіалів в містечках і селах краю; коштів, якими вони розпоряджалися, виданих книг, періодичних видань тощо. Тут також відомості про діячів, що очолювали товариства, їх заступників, так званий виділ або провід громадського об'єднання. Найзмістовнішими були звіти НТШ, “Просвіти”, Товариства імені Качковського, Українського педагогічного товариства [12] тощо. Серед матеріалів другої підгрупи – звіти українських державних класичних гімназій, приватних україномовних освітніх закладів, що мали як гуманітарне, так і технічне спрямування, учительських семінарій, так званих бурс та інститутів, що надавали помешкання молоді, що навчалася [11]. У них, на відміну від попередньої підгрупи статистична інформація дещо іншого характеру: про кількість учнів, що навчалися в різні роки, їх національний склад, походження, педагогів, обов'язкові та вибіркові предмети, обладнання природничих кабінетів, бібліотечний фонд, оплату за навчання і таке інше. Інституції, що надавали

помешкання молоді, повідомляли стільки хлопців чи дівчат жили в бурсі чи інституті, плату за проживання, харчування, заходи виховного характеру, які вони організували. Безперечно, у звітах про діяльність товариств та навчальних закладів деталізовані відомості про різні аспекти національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст., які ми не отримуємо ні з матеріалів загальнодержавної, ані галицької статистики. Суттєвим їх недоліком є те, що переважна більшість громадських організацій та навчальних закладів публікували інформаційні повідомлення про свою діяльність нерегулярно.

До п'ятої групи відносяться джерела особового характеру. Для вивчення національно-культурного руху українців краю впродовж зазначеного часового проміжку ми виокремили в них три жанрових підгрупи: 1) автобіографії; 2) спогади; 3) епістолярні джерела. Першу підгрупу складають автобіографії відомих науковців, літераторів, митців, громадсько-культурних діячів, які написали не лише про себе, але й атмосферу епохи в якій вони жили і творили. Серед них на окрему увагу, в контексті дослідження нашої проблематики, заслуговують автобіографії М.Грушевського та І.Франка [3, 30]. Серйозним недоліком джерел цієї жанрової підгрупи стало те, що вони не дозволяють отримати цілісного уявлення про життєвий шлях та працю того чи іншого діяча. До другої підгрупи особових джерел, важливих для дослідження нашої проблематики, відносимо спогади безпосередніх учасників і свідків подій: громадських активістів, письменників, педагогів, митців. Переважна більшість виявлених нами мемуарів належить безпосереднім учасникам подій та стосується різнопланових аспектів з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст. Цінними для нашого дослідження стали спогади непересічного політика О.Барвінського, відомого в краї громадсько-політичного діяча Є.Олесницького, вченого М.Драгоманова, народної вчительки Уляни Кравченко [8, 15] та інших. Третю підгрупу джерел цієї групи складають листи. За тематико-хронологічним принципом їх можна розділити на ті що, розкривають працю громадсько-культурних діячів у 40–50-х рр. XIX ст., формування народовського руху у 60-х рр. XIX ст., плідну національно-культурну діяльність в Галичині впродовж 70-х рр. XIX – початку XX ст. Серед джерел цієї підгрупи чи не найбільш об'ємна та змістовна епістолярна спадщина у громадських діячів та вчених – М.Грушевського, І.Франка, М.Драгоманова, В.Стефаніка, письменниць Н.Кобринської та Лесі Українки, яка постійно листувалася з галичанами, етнографа В.Гнатюка [5, 16, 27] тощо. Безперечно, матеріали особового характеру вимагають до себе критичного ставлення, перш за все, через неабияку суб'єктивність, однак в них більше ніж в інших міститься інформації про особисті стосунки між окремими громадськими-політичними постатями, митцями, літераторами тощо.

Наступну – шосту групу джерел формують наукові дослідження тогочасних вчених, серед яких заслуговують уваги праці дослідників галицької історичної школи 50–80-х рр. XIX ст., історичної школи М.Грушевського 90-х рр. XIX – початку XX ст., історичні та літературознавчі праці І.Франка, М.Павлика, О.Маковея, М.Возняка, етнографічні розвідки В.Гнатюка, В.Шухевича, М.Кордуби [4, 21, 32] та інших. Тематично у цій групі можна виокремити дві підгрупи. До першої, на наш погляд, належать дослідження, що засвідчують рівень розвитку української науки в Галичині, як важливої складової національно-культурного руху українців краю. Другу групу складають наукові праці, які можна розглядати як безпосередні джерела з історії цього руху в Галичині в другій половині XIX – на початку XX ст., оскільки дозволяють розкрити різні його аспекти. Серед наукових праць заслуговують уваги “Історія України-Руси” М.Грушевського, “Про русько-українські читальні” М.Павлика, “Святий Климент у Корсуні”, “Руський театр в Галичині” І.Франка, “Українське письменство 1866–1873 рр.” М.Драгоманова, “Українські драматичні вистави в Галичині в першій половині XIX (замітки й матеріали)” М.Возняка, “Гуцульщина” В.Шухевича та ряд інших. Безперечно, вищевказані джерела, перш за все ті, що відносяться до другої підгрупи, містять науковий аналіз окремих аспектів національно-культурного руху краю другої половини XIX –

початку ХХ ст. Однак, варто зважати на те, що дослідники зазначеного часового проміжку користувалися переважно обмеженими методологічними засобами.

До сьомої групи джерел, необхідних для вивчення обраної проблематики належать публіцистичні праці, в яких було зроблено спробу у доступній формі привернути увагу громадськості до питань національно-культурного характеру: створення та фінансування в краї українських народних та середніх шкіл, боротьбу за відкриття українського університету у Львові, не завжди плідну діяльність громадських товариств, дискусії довкола реорганізації НТШ; ідейну спрямованість українського літературного руху, спорудження українського театру у Львові, професійний рівень мандрівного театрального колективу “Руської бесіди”, стан українського образотворчого та музичного мистецтва. Їх авторами, вже традиційно, стали провідні українські вчені, літератори, митці: І.Франко, М.Грушевський, М.Драгоманов, М.Павлик, Н.Кобринська, О.Маковей, В.Стефаник, Марко Черемшина, І.Труш, С.Людкевич [17; 20; 31] та інші діячі. Характерною, і досить позитивною, ознакою таких праць є те, що в них, на відміну від спогадів, автобіографій, міститься переважно поточний аналіз національно-культурних процесів у Галичині, зроблений безпосередніми їх учасниками і творцями. Хоча, публіцистичні розвідки мають і певні недоліки, зокрема, що кожен із авторів даючи оцінку тій чи іншій події, керувався власними світоглядними та політичними переконаннями.

Неабияке значення для вивчення національно-культурного руху українців Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. мають чи не найбільш масові пам’ятки – періодичні видання, які згідно розробленої нами кваліфікаційної схеми, складають восьму групу джерел. Найбільш доцільним для обраного дослідження, вважаємо, виділити в них три підгрупи: 1) наукові періодичні видання; 2) преса українських товариств; 3) громадсько-політична періодика. Класифікуючи пресу таким чином, беремо за основу ознаки, запропоновані дослідником С.Макарчуком, де враховується зміст часописів і їх належність до власників і видавців [19, с.271].

До першої підгрупи належить наукова періодика, яка публікувалася завдяки видавничій діяльності як русофільських й народовських товариств, так і не залежно від них. Серед опрацьованих та проаналізованих часописів наукового спрямування “Галицький исторический сборник”, “Науковий сборник”, “Литературный сборник”, “Науково-литературный сборник”, “Наука”, “Зоря”, “Літературно-науковий вісник”, “Жите і слово”, “Записки НТШ”, збірники історико-філософської та філологічної секції НТШ, “Жерела до історії України-Руси”, “Українсько-руський архів”, “Українсько-руська бібліотека”, “Етнографічний збірник”, “Матеріали до українсько-руської етнології” та інші. Найбільший внесок у справу публікації наукових видань зроблено русофільським товариством “Галицько-руська матиця” та народовським НТШ [10, 23]. Якщо наукові збірники першого почали виходити у світ починаючи із середини ХІХ ст. до 1908 р. включно, то активна видавнича діяльність Товариства імені Шевченка розпочалася лише з 1885 р. і тривала до кінця досліджуваного періоду.

Другу підгрупу джерел складають періодичні видання українських громадських об’єднань, зокрема, “Просвіти”, “Українського педагогічного товариства”, “Взаємної помочі українських вчителів”, “Учительської громади”, русько-народного інституту “Народний дім”, “Товариства українських жінок” у Станіславі, “Кружка українок”, “Академічного кружка”, “Академічного брацтва”, “Академічної громади”, “Соколу”, “Січі”, “Пласту” [25] тощо. В них перш за все інформація про діяльність просвітніх, педагогічних, жіночих, студентських та параліментарних організацій Галичини. Також вони дозволяють з’ясувати вплив українських товариств на національно-культурні процеси в Галичині. Суттєвим недоліком джерел цієї підгрупи є те, що чимало громадських об’єднань видавало свою періодику нерегулярно, інколи із значними перервами, або впродовж нетривалого періоду, що не дозволяє в повній мірі оцінити їхню діяльність.

Громадсько-політичні видання Галичини формують третю підгрупу джерел, до

якої належать часописи, що дозволяють з'ясувати погляди різних суспільно-політичних сил на національно-культурний рух українців краю. В цьому контексті важливе значення для нас мають народовські, радикальні та консервативні газети, завдяки тому, що виходили у світ, безперервно, впродовж всього періоду функціонування вищевказаних політичних сил. Неабиякою змістовністю серед них вирізняються часописи “Зоря Галицька”, народовське “Діло”, русофільське “Слово”, радикальні “Народ”, “Громадський голос”, видання консервативного спрямування “Руслан” [6; 13; 26] та інші. При дослідженні громадсько-політичної періодики слід враховувати те, що кожна політична партія нав'язувала власне бачення національно-культурних процесів у Галичині.

Таким чином, на наш погляд, використання цієї класифікаційної схеми допоможе розширити коло джерел необхідних для реконструкції національно-культурного руху українців Галичини зазначеного часового проміжку, що в свою чергу, сприятиме підвищенню рівня наукових праць з цієї теми.

Вважаємо, що запропонованій нами класифікації притаманний елемент універсальності, оскільки вона охоплює всі джерела з історії національно-культурного руху, тому може бути використана і при аналізі джерел, присвячених цій проблематиці впродовж першої третини ХХ ст.

1. Богданишина О. М. Джерелознавство історії України : питання теорії, методики, історії : Навчально-методичний посібник. 3-є вид., доп. та переробл. / О. М. Богданишина. – Харків : Сага, 2010. – 214 с.
2. Великочий В. С. Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР / В. С. Великочий. – Івано-Франківськ : Плай, 2003. – 278 с.
3. Михайло Грушевський : до 125 річчя від дня народження. Автобіографія // Архіви України. – 1991. – № 2. – С.15–30.
4. Грушевський М. Історія України-Руси в одинадцяти томах, дванадцяти книгах. Т. 1 до початку XI віка / редкол. : П. С. Сохань (голова) та ін / М. Грушевський. – К. : Наукова думка, 1991. – 736 с.
5. Дем'ян Г. Листи Володимира Гнатюка до Михайла Зубрицького / Г. Дем'ян // Записки НТШ. Т. ССXXXIII. Праці секції етнографії та фольклористики / редактори тому : Роман Кирчів, Олег Купчинський. – Львів, 1992. – С. 293–308.
6. Діло. Щоденник. – Львів, 1880–1939.
7. Джерелознавство історії України. Довідник / за ред. М. Я. Варшавчика – К., 1996. – 232 с.
8. Драгоманов М. Австро-руські спомини (1867–1877). Частина третя й четверта. Накладом І. Франка / М. Драгоманов. – Львів : 3 друк. Тов. імени Шевченка, 1890. – Кн. 7, 8, 9. – С. 151–199.
9. Закон зь дня 15 листопада 1867 о правь съдиненія // Переводи зь вестника законь державнихь для герцогства Буковини. Рочникъ 1867. – Чернівці, 1868. – С. 298–304.
10. Записки НТШ. – Львів, 1892–1914.
11. Звіт Дирекції ц. к. академічної гімназії у Львові за рік шкільний 1913/14. – Львів : 3 друкарні НТШ, 1914. – 114 с.
12. Звіт з діяльності Українського Педагогічного Товариства за рік 1910/11, 1911/12, 1912/13. – Львів, 1913. – 160 с.
13. Зоря Галицька. – Львів, 1848–1857.
14. Історичне джерелознавство : Підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. – К. : Либідь, 2002. – 488 с.
15. Кравченко Уляна. Спогади учительки. – Коломия : 3 друкарні Вільгема Бравнера. Накладом “Загальної книгозбірні”, 1936. – 314 с.
16. Листування Михайла Грушевського. Том II. / упор. Р. Майборода, В. Наулко, Г. Бурлака, І. Гирич; ред. Л. Винар. – Київ – Нью-Йорк : УІТ, 2001. – 412 с.
17. Людкевич С. Кілька слів про потребу заснування української музичної консерваторії у Львові / С. Людкевич // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи. Т. 1 / упорядкування З. Штундер. – Львів : Дивосвіт, 2000. – 718 с.
18. Макаруч С. А. Джерелознавство історії України : Навч. посібник / С. А. Макаруч – Львів : Світ, 2008. – 512 с.;
19. Макаруч С. А. Писемні джерела з історії України / С. А. Макаруч. – Львів : Світ, 1999. – 352 с.
20. Маковей О. Слово і діло галицьких москвофілів / О. Маковей // Літературно-науковий вістник. – 1899. – Т. V. – С. 162–156.
21. Матеріали до історії Української козаччини. Документи по рік 1631 / зібрав і видав М. Кордуба // Жерела до історії України-Руси / за загальною ред. проф. М. Грушевського. – 1908. – Т. 9. – 240 с.
22. Михальський І. С. Джерела з історії українських політичних партій кінця XIX – початку ХХ ст. / І. С.

- Михальський. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 344 с.
23. Научно-литературный сборник. – Львів, 1901–1908.
24. Охримович В. З поля національної статистики Галичини / В. Охримович // Студії з поля суспільних наук і статистики. – Львів : Статистична Комісія Наукового Товариства ім. Шевченка, 1910. – Т. I. – С. 65–160.
25. Письмо з “Просвіти”. – Львів, 1877–1879, 1907–1914.
26. Руслан. – Львів. 1897–1914.
27. Українка Леся. Зібрання творів у дванадцяти томах. Т. 12. Листи (1903– 1913) / Леся Українка. – К. : Наукова думка, 1979. – 696 с.
28. Устава о закладанью, удержуваню публичних школ народних и обовазку посилянью до нихь дітей // Вісникъ законвъ и роспоражений краєвихь для Королевства Галиціи і Володимеріи съ великимъ Княжевством Краковскимъ. Рокъ 1873. – Частина 250. – С. 183–193.
29. Устава о правнихъ относинахъ стану учительського въ публичнихъ школахъ народнихъ // Вісникъ законвъ и роспоражений краєвихь для Королевства Галиціи і Володимеріи съ великимъ Княжевством Краковскимъ. Рокъ 1873. – Частина 251. – С. 195–204.
30. Франко І. Дещо про себе самого / І. Франко // Самі про себе : автобіографії видатних українців ХІХ-го століття / за редакцією Юрія Луцького. – Нью-Йорк : Українська Вільна академія наук у США, 1989. – С. 261–265.
31. Франко І. Поет зради / І. Франко // Мозаїка із творів, що не ввійшли до Зібрання творів у 50-ти томах / упорядники З. Т. Франко, М. Г. Василенко. – Львів : Каменяр, 2001. – С. 201–213.
32. Франко І. Русько-український театр (Історичні обриси) / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти томах. – Т. 29. Літературно-критичні праці (1893–1985) / редактори В. М. Микитась, А. М. Халімончук. – К. : Наукова думка, 1985. – С. 293–337.
33. Франко І. Скільки нас є ? / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти томах. – Т. 44. Кн.2. Економічні праці (1887–1907) / за редакцією Т. Дерев'янкіна, А. Перковського. – К. : Наукова думка, 1985. – С. 312–317.
34. Podrecznik Statystyki Galicyi wydany prses Krajowe biuro statysteczne pod redakcia Dr. Tadeysza Pilata. Tom VI. – Lwow: z Pierwszej zwsazkowej drukarni, 1900. – 192 s.
35. Reichgesetzblatt für das Kaiserthum Österreich. Jahrgang 1869. – Wien, 1869. – S. 277–288.

В статье сделано попытку классификации источников с истории национально-культурного движения украинцев Галичины второй половины XIX – начала XX в.

Учитывая специфику источниковедческой базы этого периода автор акцентировала внимание как на архивные, так и напечатанные материалы. Среди последних проанализировано нормативные документы, статистику, источники личного характера, научные труды, публицистику, периодические издания.

Ключевые слова: *источники, национально-культурное движение, классификация, Галичина.*

The article attempts to classification of sources from the history of national-cultural movement of the Galician Ukrainians at the second haft of the 19th early – the beginning of 20th century. Given the specificity of the sources of this period, the author focused attention both archival and published materials. The latest analysis of legislative documents, statistics, sources of personal character, academic work, journalism, periodicals.

Keywords: *sources, national-cultural movement, classification, Galychyna.*

УДК 930 (477.83/86)

ББК 63.1 (4 УКР)

Василь Педич, Ярослав Штанько

ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЧЧИНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА

У статті розглядається процес започаткування галицькою українською історіографією ХІХ ст. досліджень, спрямованих на вивчення початкових етапів історії українського козацтва на прикладі історичних творів Івана Крип'якевича.

Ключові слова: *історіографія, історія українського козацтва, Михайло Грушевський, Іван Крип'якевич.*

Період ХІХ – початок ХХ ст. дуже важливий для української історіографії, оскільки у цей час відбувається непростий процес формування історичної думки та становлення